

GERONIMOHORSPELEN

Een script in samenwerking met Herman en Marc Van Cauwenberghe.

Dromen

Günter Eich (1907-1972)

uitzending: KRO, dinsdag 14/02/1967 (in Dinsdagavondtheater)

vertaling: Nora Sniijders

regie: **Léon Povel**

rolverdeling:

verbindende gedichten: **Paul Deen**

eerste droom

oeroude man: **Jan Lemaire sr.**

oeroude vrouw: **Sophie Köhler-van Dijk**

vrouw: **Fé Sciarone**

kind: **Joke Hagelen**

kleinkind: **Hans Veerman**

tweede droom

gast: **Paul van der Lek**

zijn vrouw: **Peronne Hosang**

dame: **Corry van der Linden**

heer: **Jan Borkus**

derde droom

vader: **Frans Somers**

moeder: **Eva Janssen**

buurvrouw: **Wiesje Bouwmeester**

Bob: **Lex Schoorel**

Elsie: **Joke Hagelen**

burgermeester: **Rob Geraerds**

stem: **Hans Veerman**

vierde droom

Anton: **Rob Geraerds**

Wassilij: **Jan van Ees**

kok: **Jip Sterman**

vijfde droom

moeder: **Nel Snel**

dochter: **Barbara Hoffman**

Bill: **Jan Borkus**

omroeper: **Hans Karsenbarg**

professor: **Paul van der Lek**

inleiding: Het stuk, dat in 1950 werd geschreven, bestaat uit zes angstdromen die worden verbonden door interpreterende gedichten. De nachtmerries komen voort uit de ingeboren angst van de mens maar ook uit z'n herinnering aan de verschrikkingen die de geschiedenis over z'n hoofd heeft laten gaan. De verbindende gedichten vermanen de luisteraar waakzaam te blijven, zich te realiseren dat het geluk op aarde aan een vaste maat is gebonden en wantrouwig te zijn tegen de machthebbers die nieuwe rampen aan het voorbereiden zijn.

*

Ik ben jaloers op mensen die kunnen vergeten,
die rustig gaan slapen, niet door dromen bezocht.
Ik ben jaloers op mezelf, want soms ben ik tevreden - al gebeurt dat niet vaak:
een geslaagde vakantie, de Noordzee, Notre-Dame,
een glas rode Bourgogne, salarisbetaaldag.
Maar toch blijf ik geloven dat een brandschoon geweten nog steeds niet genoeg is.
Ik ben niet overtuigd van het geschenk van de slaap waarin wij allen ons wiegen.
Zuiver geluk is nergens meer te vinden - zo het ooit heeft bestaan.
Kon ik zo'n slaper maar wakker schudden
om hem te zeggen: zoals je slaapt is het goed.

Bent u ook wel 'ns opgeschrikt door de armen van de liefde,
omdat een schreeuw je oor trof,
die eeuwige schreeuw die de aarde onophoudelijk laat horen
en die u soms houdt voor regengekletter en soms voor het ruisen van wind?
Want zie, dit heb ik gezien onder de zon:
gevangenis, gemartel, blindheid, verlamming,
en de veelvuldige gedaanten van de dood,
pijnen zonder lichaam en de angst die rechtstreeks op het leven is gemunt.
Gesteun uit vele monden zoekt de aarde bijeen.
In de ogen van de mensen op wie u gesteld bent woont de ontzetting.
Al wat gebeurt gaat u aan.

*

DE EERSTE DROOM

In de nacht van 1 op 2 augustus 1948 droomde de slotenmakersbaas Wilhelm Schulz uit Westfalen een niet erg aangename droom die u niet te ernstig moet opvatten, daar de intussen overleden Schulz achteraf maaglijder bleek te zijn. Slechte dromen ontstaan in de maag, die ofwel of te vol of te leeg is.

(in een rijdende trein)

grootvader: Het was vier uur in de nacht toen ze ons uit bed haalden. De staande klok sloeg vier uur.

kleinkind: Je vertelt altijd hetzelfde! Dat is eentonig, grootvader.

grootvader: Maar wie waren die mannen die ons wegsleepten?

kleinkind: Vier mannen met ondoorgrondelijke gezichten, nietwaar? Zo warm je alle dagen je verleden voor ons op. Wees stil en slaap.

grootvader: Maar wat waren dat voor mannen? Behoorden ze tot de politie? Ze droegen een uniform dat ik niet kende. Het was eigenlijk geen uniform. Ze droegen alle vier een zelfde pak.

grootmoeder: Ik geloof zeker dat het de brandweer was.

grootvader: Ja, dat zeg je altijd, maar waarom zou de brandweer iemand 's nachts uit z'n bed halen en in een goederenwagen opsluiten?

grootmoeder: Dat is niet merkwaardiger dan wanneer het de politie geweest was.

grootvader: Ja... Met de tijd wen je daar wel aan... Het leven dat we tot op die dag geleid hadden, was eigenlijk veel merkwaardiger.

vrouw: Dat weten we nou wel. Het moet nogal merkwaardig geweest zijn.

grootvader: Is dan het leven in een goederenwagon wel normaal?

grootmoeder: Stil, dat mag je niet zeggen.

vrouw: Ja, hou op, dat gezwets. (zucht) Kom dichterbij, Gustav, en warm mij een beetje.

kleinkind: Ja.

grootvader: Het is koud. Kom ook wat dichterbij, oudje.

grootmoeder: Ik deug nog maar weinig om te warmen.

grootvader: Hoe lang is het geleden dat we ons huis moesten verlaten? Hoe lang rijden we nou al in deze wagen?

grootmoeder: We hebben geen klok, geen kalender, maar de kinderen zijn intussen groot geworden en de kleinkinderen zijn groot geworden, en als het wat lichter wordt...

grootvader: Je bedoelt als het buiten dag wordt?

grootmoeder: Als het wat lichter wordt en ik je gezicht kan zien, lees ik in je rimpels dat jij een ouwe man bent en ik een ouwe vrouw.

grootvader: Er zijn zeker al veertig jaar voorbijgegaan.

grootmoeder: Ja... Zo lang is het ongeveer. Leg je hoofd op m'n schouder, je ligt zo hard.

grootvader: Ja. Dank je...

grootmoeder: Kun jij je... dat herinneren? Er was iets dat we "hemel" noemden en "bomen".

grootvader: Ja... Achter ons huis liep de weg een beetje omhoog tot aan de bosrand. In de weiden bloeiden in april de paardebloemen.

grootmoeder: Paardebloemen?? Wat gebruik je toch een merkwaardige woorden!

grootvader: Paardenbloem... Herinner je toch een gele paardebloem! De weiden waren er helemaal geel van. In de stengels zat een wit, melkachtig sap en als de bloem was uitgebloeid, zaten er witte wolpluizen op de stengels en de gevederde zaadjes vlogen weg als je er tegenaan blies.

grootmoeder: Dat was ik helemaal vergeten, maar nu herinner ik het me weer.

grootvader: En... herinner je je de geit die we in de stal hadden?

grootmoeder: Dat weet ik nog. Ik molk ze elke morgen.

grootvader: In de slaapkamer stond een kleerkast en daar hing m'n mooie donkerblauwe pak in... Waarom denk ik daar nou ineens aan? Alsof dat donkerblauwe pak het belangrijkste, het beste zou zijn geweest.

grootmoeder: Wat was het beste?

grootvader: Alles was goed: de acacia voor het huis en de frambozen langs de haag...

grootmoeder: Het beste was dat we gelukkig waren.

grootvader: Maar... maar we wisten het niet.

grootmoeder: Hoe heette die bloem waarover je daarstraks sprak, die gele?

grootvader: Paardebloem.

grootmoeder: Paardebloem... Ja... ik herinner het me... (kind begint te huilen) Ach... wat heeft het kleintje?

vrouw: Wat heb je, Frieda?

kind: Ze praten aldoor over gele bloemen...

kleinkind: Ze praten aldoor over dingen die niet bestaan.

kind: Ik wil een gele bloem hebben...

kleinkind: Dat komt nou van al je gepraat, grootvader! Het kind wil een gele bloem hebben. Niemand van ons weet wat het is.

vrouw: Er bestaan geen gele bloemen, kindje.

kind: Maar ze praten er aldoor over.

vrouw: Dat zijn sprookjes, kindje.

kind: Sprookjes?

vrouw: Sprookjes zijn niet waar.

grootvader: Dat mag je niet tegen haar zeggen! Dat is toch zo!

kleinkind: Laat 'm dan zien, die gele bloem?

grootvader: Ik... ik kan 'm niet laten zien, dat weet je.

kleinkind: Dus is het een leugen.

grootvader: Moet het daarom een leugen zijn?

kleinkind: Niet alleen de kinderen, je maakt ons allemaal gek met jullie verhalen. We willen die sprookjes niet kennen! We willen niet weten wat voor dromen jullie dag en nacht aaneenrijgen.

grootmoeder: Het zijn geen dromen. Het is het leven dat we vroeger gekend hebben. Is dat niet waar, oudje?

grootvader: Ja, dat is waar.

kleinkind: Het komt er niet op aan of het waar is of niet. Maar geloof jij dat het ons gelukkiger maakt als jij ons vertelt dat het vroeger allemaal mooier was? En dat het waar dan ook mooier is dan bij ons? Dat er iets zou zijn dat jij "gele bloemen" noemt, en het een of ander wezen dat jij "dier" noemt, en dat jij op iets geslapen hebt dat je "bed" noemt, en dat je iets gedronken hebt dat je "wijn" noemt? Allemaal woorden! Woorden... Wat moeten wij d'r mee?

grootvader: Je moet het toch weten? Je kunt toch niet opgroeien zonder het minste vermoeden van de werkelijke wereld?

kleinkind: Er bestaat geen andere wereld buiten deze hier.

grootvader: Buiten die kooi waarin wij leven? Buiten deze eeuwig rijdende spoorwagon?

kleinkind: Een zwakke wisseling van licht en donker, dat is al.

grootmoeder: En dat zwakke lichtschijnsel, waar komt dat dan vandaan?

kleinkind: Uit het luik waardoor ze ons brood naar binnen schuiven

grootvader: Het beschimmelde brood...

kleinkind: Omdat je geen ander kent.

grootmoeder: Luister nu eens, m'n kleinkind. Wie schuift dat brood dan naar binnen?

kleinkind: Ik weet het niet.

grootmoeder: Dus bestaat er toch iets buiten deze ruimte waarin wij leven?

kleinkind: Natuurlijk, maar het zal niet beter zijn dan hier.

grootvader: Het is beter.

kleinkind: (zucht) Daar weten wij niets en we willen d'r ook geen verhaaltjes over horen. Dit hier is onze wereld, die waarin wij leven. Ze bestaat uit vier wanden en duisternis, en rijdt ergens heen. Ik ben d'r zeker van dat daar buiten niets anders is dan gelijksoortige donkere ruimten die in het duister voortbewegen.

vrouw: Hij heeft gelijk. Wij geloven niet in de wereld waarover jullie altijd praten. Jullie hebben ze alleen maar gedroomd.

grootvader: Hebben we... alleen maar gedroomd, oudje?

grootmoeder: Ik weet het niet.

vrouw: Kijk om je heen! Geen spoor van jullie wereld.

grootvader: Als ze nou 'ns gelijk hebben... M'n God, het is al zo lang geleden... Misschien heb ik werkelijk alles gedroomd: het blauwe pak, de geit, de paardebloem...

grootmoeder: En ik kende 't alleen maar door jou...

grootvader: Maar... hoe kwamen we dan in deze wagen terecht? Was het niet vier uur 's nachts toen ze ons uit bed haalden? Ja! De staande klok sloeg vier uur!

kleinkind: Nou begin je weer van voren af aan, grootvader.

kind: (angstig) Ma! Ma!

vrouw: Wat is er, kindje?

kind: Daar! Kijk toch! Daar... Op de grond! Huh!...

kleinkind: Een glanzende, gloeiende staaf...

kind: (bange geluidjes)

kleinkind: Maar... je kunt 'm niet vastpakken! Hij bestaat uit niets.

grootvader: Een lichtstraal! Ergens is d'r een gaatje in de wand gekomen en een licht, een zonnestraal valt naar binnen.

vrouw: Een zonnestraal? Wat is dat?

grootvader: Geloven jullie me nu dat er buiten iets anders is dan hier?

grootmoeder: Als er een gat in de wand is, dan moet je naar buiten kunnen kijken.

kleinkind: Goed! Ik kijk naar buiten...

grootmoeder: Wat zie je?

kleinkind: Ik... zie dingen die ik niet begrijp!

vrouw: Beschrijf ze.

kleinkind: Ik... weet niet welke woorden er bij horen.

vrouw: Waarom kijk je niet verder naar buiten?

kleinkind: Ik ben bang!

vrouw: Is het niet goed, wat je ziet?

kleinkind: 't Is verschrikkelijk!

grootvader: Omdat het nieuw is!

kleinkind: Laten we 't gat dichtstoppen!

grootvader: Wat? Willen jullie de wereld niet zien zoals die in werkelijkheid daar is?

kleinkind: Nee! Ik ben bang!

grootvader: Laat mij naar buiten kijken.

kleinkind: Kijk maar of dat die wereld is waarover jij steeds praat.

grootmoeder: Wat zie je?

grootvader: Dat is de wereld buiten... Ze rijdt voorbij.

grootmoeder: Zie je... de hemel? Zie je de bomen?

grootvader: Ik zie de paardebloemen. De weiden zijn er geel van. Er zijn bergen en wouden, m'n God!

kleinkind: Kun jij het verdragen dat te zien!?

grootvader: Maar... maar... er is iets veranderd!

vrouw: Waarom kijk je niet meer naar buiten?

grootvader: De mensen zijn anders.

grootmoeder: Wat is er met de mensen?

grootvader: M... misschien vergis ik mij... Kijk jij 'ns naar buiten.

grootmoeder: Ja...

grootvader: Wat zie je?

grootmoeder: Dat zijn geen mensen meer zoals wij ze gekend hebben.

grootvader: Zie jij het ook?

grootmoeder: Ik wil niet meer naar buiten kijken. Het zijn reuzen! Ze zijn zo groot als bomen...
Ik... ik... ik ben bang.

grootvader: Laten we het gat dichtstoppen!

kleinkind: Ja! Laten we dat doen... Zo.

vrouw: Godzijdank dat alles weer is als voorheen.

grootvader: Het is niet als voorheen!

grootmoeder: De gedachte aan die gele bloemen geeft me kouwe rillingen.

grootvader: Waaraan kunnen we nou nog denken...?

grootmoeder: De herinnering maakt me bang... (ander treingeluid)

kleinkind: Wees 'ns stil... Merken jullie niks?

vrouw: Wat? (schrikgeluidjes van het kind)

grootmoeder: Wat heb je, Frieda?

kleinkind: Merken jullie het niet? Er is iets veranderd!

grootvader: Ja...! De wereld buiten.

kleinkind: Nee! Hier, bij ons.

vrouw: Waarom huil je, kindje?

kind: Ik weet het niet...

kleinkind: Er is iets veranderd. Het kind heeft het gemerkt.

grootmoeder: Ik weet wat het is... Voelen jullie het niet?

vrouw: We rijden vlugger!

grootmoeder: Ja! We rijden vlugger...!

grootvader: Wat kan dat te betekenen hebben?

vrouw: 'k Weet niet wat, maar... maar zeker niets goeds.

grootmoeder: Jullie moeten te weten komen of de snelheid nu zo blijft.

grootvader: Ofwel... ofwel of die groter wordt.

grootmoeder: Luister!...

grootvader: We rijden hoe langer hoe harder!

vrouw: Ja, 't gaat steeds harder.

grootvader: Ik geloof dat er een ongeluk gaat gebeuren! Helpt ons dan niemand?

kleinkind: Wie dan?

*

Denk aan dit: elke mens is zijn naasten vijand,

elke mens is op ondergang uit.

Denk daaraan altijd, denk daaraan nu,

nu, op dit ogenblik in april,

onder deze laaghangende hemel.

U waant het groeien te horen als muizegeritsel,

de meiden steken distels,

de leeuwerik zingt,

maar denk d'r aan, altijd.

Denk het zelfs nu, terwijl u de wijn proeft in de kelders van Radesacker

of oranjeappels plukt in de tuinen van Alicante

terwijl u indommelt in hotel Miramar bij het strand van Taormina,

of op Allerzielen een kaars aansteekt op het kerkhof in Feuchtwangen,

terwijl u, als visser, het net binnenhaalt bij Doggersbank,

ofwel in Detroit schroeven zet aan de lopende band,

terwijl u rijstplantjes uitzet in de savas[23] van Szechuan

of over de Andes rijdt op een muilpaard...

denk er aan!

Denk eraan als een hand u met genegenheid aanraakt,

denk er aan in omarming van uw vrouw,

denk eraan bij het lachen van uw kind, denk eraan.

Na de grote verwoesting zal iedereen zeggen: hij had part noch deel.

Denk eraan: nergens, op geen landkaart, ligt Vietnam of Korea,
behalve in uw hart.

Denk eraan dat ook u schuld treft voor alle ontzetting die ver van u geschiedt...

*

DE TWEEDE DROOM

Op 3 november 1950 moest Achmed Bayard, ambtenaar van financiën in Smyrna, een dienstreis naar de hoofdstad maken. De nacht voordien sliep hij zeer onrustig, zoals de droom bewijst die nu volgt. De reis naar Ankara verliep in werkelijkheid zonder het kleinste voorval en tot volle tevredenheid van de reiziger en zijn superieuren.

(in een hotelkamer in Balat, Turkije. In de kamer erboven is een party aan de gang)

Bayard: Ach, nou is het stil.

zijn vrouw: Ja, voor hoe lang?

Bayard: Het klinkt als een feest, of ze dansen. Stoelen worden verschoven, er schuifelt iets over de grond... 't Is in ieder geval vlak boven ons en om zes uur moeten we opstaan. Ze hadden ons wel een stillere kamer mogen geven.

vrouw: Ja, maar alleen deze was vrij.

Bayard: Een station waar de D-trein niet stopt. Heb jij ooit iets over Balat gehoord?

vrouw: Nee, tot nog toe niet.

Bayard: Ik kan me niet voorstellen dat alle hotels hier bezet zijn. Wie komt er nou naar Balat!?

vrouw: Wij bijvoorbeeld.

Bayard: Maar wilden we dat?

vrouw: En de mensen die boven ons feest vieren. (de muziek begint weer)

Bayard: Hoor je't?

vrouw: O, ze beginnen opnieuw... Het... het is een bruiloft misschien.

Bayard: Een bruiloft, begrafenis, maal, doopfeest, jubileum, wat kan ons dat schelen? (zucht) Hoe laat is het?

vrouw: Half twee. Ja, we moeten een klacht indienen.

Bayard: Ik bel het kamermeisje. Zij kan naar boven gaan. (muziek houdt plots op)

vrouw: O, nou is 't juist weer stil.

Bayard: 't Kan me niet schelen, ik bel. (harde bons)

vrouw: Wat is dat? Dat kwam niet van boven.

Bayard: Ik drukte op de bel. Toen klonk dat geluid.

vrouw: Ja, bel nog 'ns. (weer die harde bons)

Bayard: Het staat in verband met de bel, zie je wel?

vrouw: Misschien is ie niet in orde.

Bayard: Hier is helemaal niks in orde. (tweemaal die harde bons)

vrouw: Ja, hou nou maar op met dat bellen. Het zal trouwens wel een tijdje duren voor het meisje komt.

Bayard: Wat een hotel! Lawaai tot diep in de nacht, de bel niet in orde...

vrouw: Mm, de chauffeur vond dat dit het beste hotel van het plaatsje was, dus...

Bayard: De ingang was ook buitengewoon... Begrijp jij het? Hoe komt dit nest aan zo'n hotel?

vrouw: Misschien is hier wel industrie.

Bayard: Mogelijk. D'r stonden in ieder geval taxi's aan het station, wat toch op een zeker verkeer wijst.

vrouw: Ja, en de straten waren helder verlicht, al was het bijna middernacht toen wij aankwamen.

Bayard: Het was kwart voor twaalf.

vrouw: En toch stoppen de D-treinen hier niet.

Bayard: Begrijp jij het?

vrouw: Ja, 't is mijn schuld dat we hier uitgestapt zijn in plaats van in Ankara.

Bayard: Nee, jou treft geen schuld, lieveling,

vrouw: En dat we deze hotelkamer moesten nemen waar we niet eens kunnen slapen! En wat zal het weer niet kosten!

Bayard: Ik heb evenveel schuld. We waren allebei slaperig en ik was overstuurd, omdat ik dacht: we krijgen die koffers niet uit de trein. Pieker daar nou niet over.

vrouw: Wat doe je?

Bayard: Dat meisje komt toch niet, ik kleed me aan en ga zelf naar boven.

vrouw: Eh... probeer het nog een keer! Toe, bel nog 'ns. (tweemaal die harde bons)

Bayard: Wie weet wat dat is! In geen geval een bel.

vrouw: Waarom wil je naar boven? Het... het is nou weer stil. (muziek begin weer)

Bayard: (schamper lachje) Je hebt het opgeroepen!

vrouw: Nou ja, die... die paar uren houden we 't nog wel uit. Hè, toe, asjeblieft. Ga nou niet!

Bayard: Wat heb je?

vrouw: Blijf liever hier. Ik ben zo bang alleen!

Bayard: Onzin, ik ben zo weer terug! (gaat naar boven) Hier moet het zijn. Dit is de kamer boven de onze. (klopt aan - opent de deur)

koor van stemmen: Ha!

heer: Eindelijk bent u daar! (lachje) De heer Bayard is er! (lacht)

dame: Ah, welkom.

Bayard: Dat moet een vergissing zijn!

dame: Wij verwachtten u.

Bayard: Ik verzoek u minder lawaai te maken. Wij zijn in de kamer onder de uwe en kunnen niet slapen.

dame: Kom toch binnen! Ga zitten. Champagne?

Bayard: Ik verzoek u om stilte. Verder wil ik niets.

heer: Och kom! Wij wachten al zo lang op u.

Bayard: U verwart mij met iemand anders. Ik ben gast in dit hotel en ken hier niemand.

dame: Maar wij kennen u! (lacht)

Bayard: Ik ben enkel bij vergissing in Balat...

allen: (lachen)

Bayard: Waarom lacht u?

heer: Dit zijn de dames en heren van het... Comité...

dame: Wij vieren uw aankomst.

Bayard: Maar ik zeg u dat u zich vergist!

heer: U bent de heer Achmed Bayard, ambtenaar van financiën uit Smyrna.

Bayard: U kent mijn naam?

dame: Gaat u zitten en drink!

Bayard: Mij goed.

dame: Gezondheid!

Bayard: Gezondheid!

allen: Gezondheid!

Bayard: (drinkt) Dat doet goed. Maar ik kan niet lang blijven, mijn vrouw is...

dame: Uw vrouw slaapt nu.

Bayard: ...en we moeten morgen in Ankara zijn.

heer: Dat is al geregeld.

Bayard: Hoe bedoelt u?

dame: Wij bedoelen dat u hier blijft.

Bayard: Hier? U bent allemaal erg vriendelijk, en... Balat is blijkbaar een nette, een levendige stad, dat geef ik toe...

allen: (lachen)

Bayard: Waarom lachen de dames en heren van het Comité?

heer: Wij lachen graag, ook zonder bepaalde reden.

dame: En we zijn natuurlijk blij dat u gekomen bent.

Bayard: Maar dat kon u toch niet weten? Het is zo gebeurd: we waren in de trein ingeslapen. Opeens maakt mijn vrouw me wakker en zegt: "De trein stopt. Vlug, vlug, we moeten uitstappen." En toen namen we onze bagage en stapten uit. Maar nauwelijks stonden we op het perron...

heer: ...of de trein reed verder...

dame: ...en u merkte dat u helemaal niet in Ankara was, maar dat de trein, buiten elke normale dienstregeling om, op een klein station was gestopt.

heer: Drink toch!

Bayard: En zo kwamen wij naar Balat.

allen: (lachen)

heer: Is er geen champagne meer?

Bayard: Waarom verwachtte u mij? Ik ben niet iemand die men verwacht.

dame: O, jawel!

Bayard: Misschien maakt u zich een verkeerde voorstelling van mijn bezigheden.

dame: Wij weten dat u een specialist bent inzake belastingen.

heer: Inzake tabak, om precies te zijn.

Bayard: Gaat het om tabak? Dan moet u wel weten dat mijn bekwaamheid heel gering is. Het zou beter zijn als u met mijn afdelingschef sprak.

heer: Ach, meneer Bayard, drukt u even op de bel, dat de kelner nieuwe champagne brengt.

Bayard: Gaat deze bel dan wel? (bons) D'r is daar iets niet in orde!...

heer: Nog 'ns. (bons)

Bayard: Hoort u het nou? Hij belt niet.

dame: Het is goed, meneer Bayard!

een vrouw: Goed zo, Bayard. (bijval)

de anderen: Bravo! Bravo! Hoera! Bayard!

Bayard: Waarom dan?

dame: Hier, drink op!

heer: Drink! Champagne!

Bayard: D'r is dus nog champagne.

dame: Gezondheid!

Bayard: Dan hebben we geen kelner nodig... Gezondheid!

dame: Gezondheid.

Bayard: En ook geen bel.

heer: De bel... hebben we nodig.

Bayard: Een bel die niet belt?

allen: (lachen)

heer: Hij heeft het door...

dame: Wij hebben enkel op u gewacht, dat u af en toe op de bel zou drukken.

Bayard: En daarvoor hebt u mij nodig?

dame: Wijzelf doen dat niet graag.

Bayard: Wat is daar dan mee?

dame: (lacht)

heer: Wat is daar dan mee, vraagt hij...

dame: U bent onze man!

Bayard: U overdrijft!

heer: Wij nemen u aan

Bayard: Voor de bel?

heer: Voor elke druk op de knop krijgt u een pond.

Bayard: Akkoord! Voor een pond.

heer: Om bepaalde redenen kunnen wij u geen vast recht toestaan.

Bayard: Past u maar op, ik maak mezelf miljonair en u arm.

dame: (lachje)

heer: Niets dat ons liever is...

dame: Hoeveel hebt u al verdiend?

Bayard: Al twee pond.

heer: U hebt toch ook al beneden gebeld? Zesmaal. Samen maakt dat acht pond...

dame: (lachje)

Bayard: Acht pond? En... en ik hoef enkel te bellen? Nu bijvoorbeeld...

heer: Alstublieft. (bons)

Bayard: Negen pond. (bons)

heer: Tien. (bons)

Bayard: Elf. (bons)

heer: Twaalf. Hier.

Bayard: Kunt u het werkelijk nog betalen?

heer: O, gemakkelijk! Overigens ben ik het niet die betaalt, maar het Comité.

Bayard: Wat is dat voor een Comité?

heer: Dat houdt zich bezig met de Welvaart.

Bayard: Natuurlijk, dat begrijp ik ook wel, maar die belinstallatie...

heer: (schamper lachje) Een valbijl! Hebt u dat geluid niet herkend?

Bayard: Een...

heer: Een interessante, maar zeer eenvoudige constructie.

Bayard: Nu drijft u de grap toch te ver...

dame: Grap?

Bayard: Wie zou dan... zo dikwijls je maar wil...

heer: Je vindt altijd wel iemand. Dacht u dat u twaalf pond voor niets kreeg?

Bayard: Ik wil die twaalf pond niet. Hier! Voor wie het maar hebben wil... Waarom gaat u nou allemaal weg?

heer: Het feest is afgelopen.

dame: Gaat u slapen, Bayard. Morgen wacht u een zware dag.

heer: Goede nacht, heer beul.

*

In het uur U zal ik nog blijven denken: de aarde was mooi.

Denk ik nog aan mijn vrienden, en aan de mildheid die zelfs het lelijke glans geeft,
denk ik nog aan die liefde die de ogen betovert.

Denk ik nog aan de hond met wie ik speelde toen ik klein was,
aan de blauwe lupine van de Samlandkust, dat was op een vakantie,
zie ik nog de lange schaduw van de den op de Baurenschmied-Alm
zal ik nog met Emmy Gruber uit wandelen gaan,
denk ik nog aan de vogeltrek boven het vliegveld Markisch-Friedland
aan de walm van de bierkelder in het Gasthaus zum Hirschen
waarvan mijn grootvader eigenaar was

aan koolzaad en vlierstruik en hop en papaver,

in 't voorbijgaan gezien vanuit het raam van de trein,

aan het blozen van Gabriele Dembitza, een meisje van 14,
aan de rode en groene knipperlichten van een vliegtuig onder Cassiopeia,
aan een lampionnendans[24] op Quatorze Juillet,
aan de morgengeur van fruit rond de kraampjes voor het kasteel in Celle,
aan de keelklop van een salamander die me plotseling in het oog kreeg.
In dat uur U zal ik nog blijven denken aan een gedicht uit de West-Östlicher Divan[25]
waaruit ik moed heb geput.

*

DE DERDE DROOM

Over het uur X, waarvan er naar verluidt zeer verschillende kunnen zijn, droomde de 27ste april 1950 de automonteur Lewis Stone in Freetown, Queensland, Australië. Tot ieders geruststelling kunnen we melden dat Stone zich sindsdien in een blakende gezondheid verheugt en zijn droom al lang vergeten is.

(gelach en gepraat)

buurvrouw: Hello! Hé! Jullie daar!

vader: Wat is er, buurvrouw?

buurvrouw: Jullie lachen!

moeder: Ja, waarom zouden we niet lachen?

vader: Wij zijn gelukkig!

buurvrouw: Hoe kunnen jullie!

vader: Wij hebben vijf kinderen en het dagelijks brood. Heb je zorgen, buurvrouw?

buurvrouw: Weten jullie dan niet dat de vijand al in aantocht is?

moeder: Mm?

vader: De vijand?

buurvrouw: Ze hebben 'm op de weg van Sydney gezien.

moeder: Maar daarom hoeft ie nog niet hierheen te komen.

buurvrouw: Waar voert de weg anders heen?

moeder: Daarom komt ie toch nog niet in ons huis.

buurvrouw: Nee, misschien komt ie in 't mijne en daarom irriteert me jullie gelach! Vaarwel, en sluit jullie deuren. Goedenacht!

vader: De poort is gesloten.

moeder: Kijk 'ns naar buiten... Alle lichten zijn gedoofd!

vader: We zullen de onze ook doven.

moeder: Ja...

vader: Zo is het beter.

moeder: Waar ben je, Bob?

Bob: Hier, mama.

moeder: Waar ben je, Elsie?

Elsie: Hier.

vader: Misschien is het niet waar. We hadden moeten vragen wie 'm gezien heeft. De vijand, wie kan hem herkennen?

Bob: Is het nu oorlog, mamma?

moeder: 't Is altijd oorlog.

vader: We zetten de ramen open, maar schuiven de overgordijnen dicht.

moeder: Ja. (vader doet dat)

vader: Als we nu het gordijn iets opzij trekken, kunnen we naar buiten kijken. (trekt ze opzij)

moeder: 't Is donker buiten, en niets te zien.

vader: 't Is nieuwe maan.

moeder: En alles is doodstil.

Elsie: Het is niet stil, mama! Ik hoor iets!

vader: Wat hoor je?

Elsie: Ik weet niet wat het is, maar 'k hoor iets. (gebonk)

moeder: Wat is dat!?

vader: Stappen...

moeder: Maar zo loopt toch niemand!

vader: Stil!

Elsie: Het zijn stappen, mamma.

Bob: Het komt hier naartoe. (het gebonk houdt op)

moeder: Nou staat ie stil!

vader: Heel dicht bij ons huis...

moeder: (schrikgeluid) Het kan ook ergens anders zijn. Geluiden zijn bedriegelijk! Kijk naar buiten!

vader: Ik zie niets... Nee, ik zie niets. Maar d'r is iets als een groene schijn op oud hout, als lichtgevende wijzers 's nachts op de klok.

moeder: Stil!

Bob: Het beweegt! (geklop)

vader: Hij klopt bij ons aan!

moeder: Nee, niet bij ons!

vader: Bij ons!

moeder: Nee!

vader: Stil. Niet huilen. Hij mag ons niet horen.

moeder: Laten we doen of we slapen...(geklop)

Bob: Wil ie naar ons toe, mama?

moeder: Ja..., hij wil het huis in.

Bob: Mi... misschien denkt ie dat er niemand thuis is... Gaat ie ergens anders heen.

moeder: Nergens anders heen dan naar ons. Hij heeft ons uitgezocht.

Elsie: Waarom juist ons?

moeder: Ach kind, misschien omdat wij gelukkig waren.

Elsie: Heeft ie dat dan niet graag?

vader: Praat niet zo hard.

moeder: Wat moeten we doen? (geklop)

vader: We gaan door de achterdeur naar buiten. Vlug.

moeder: Ja... we moeten iets meenemen. Kleding...

vader: Niets! Niets! Je weet dat we niets mogen meenemen. Dat merkt ie. (heftig geluid) Hij slaat de poort in! We moeten weg!! (gekraak)

moeder: Kom, kinderen.

vader: Hierlangs!

moeder: Zijn jullie er? Bob! Elsie! Katie! Fred!

Elsie: Ja, mam!

Bob: Waar gaan wij heen, mama?

moeder: Ik weet het niet.

vader: De buurvrouw zal ons binnenlaten... Hallo! Buurvrouw?

buurvrouw: Kom maar binnen. Ik dacht al dat jullie zouden komen. (ze gaan binnen) Maar ik heb niet zoveel bedden. Jullie moeten op de grond slapen.

vader: Dat geeft niet.

moeder: Kun je van hieruit zien wat hij ginder doet?

buurvrouw: Hij heeft alle lichten aangedraaid. Hij... hij schijnt iets te zoeken...

vader: We hebben niets meegenomen.

buurvrouw: Natuurlijk niet.

Elsie: Zeg, Bob...

Bob: Wat is er?

Elsie: Ik heb m'n pop meegenomen...

Bob: Stil. Niks zeggen.

moeder: Dat ie ons juist heeft uitgekozen!...

buurvrouw: Dat zijn onderscheidingen waarnaar je niet verlangt.

vader: Zou d'r wel iemand slapen vannacht?

buurvrouw: Niemand.

vader: Of al diegenen bij wie hij niet heeft aangeklopt?

moeder: Het wordt al langzaam lichter...

buurvrouw: Morgen gaat alles weer z'n gewone gang.

vader: Behalve bij ons.

buurvrouw: Hebben jullie werkelijk niets meegenomen?

moeder: Niets! 't Was immers donker, we hadden niets kunnen vinden!

buurvrouw: Maar hij zoekt nog altijd.

moeder: Hoe ziet ie eruit?

buurvrouw: Kleine man, helemaal niks bijzonders.

moeder: Z'n gezicht?

buurvrouw: Heb ik nog niet gezien.

vader: Laat mij ook 'ns kijken.

buurvrouw: Hij komt aan 't raam... Hij kijkt naar buiten.

vader: Ik zie z'n gezicht! Hij heeft ogen of ie blind is!

buurvrouw: Hij... hij kijkt hierheen. Ga weg van 't raam!

vader: Ik zie dat ie blind is! En toch maken z'n ogen me bang!

buurvrouw: Hij blijft maar hierheen kijken.

moeder: Och!

buurvrouw: Hij heeft me gezien. Misschien moet ik 'm begroeten? Goede morgen, buurman! Hij antwoordt niet. Oh, ik krijg het er koud van. Hij staart de hele tijd deze kant uit.

vader: Hij is blind.

moeder: "Buurman", heb je gezegd!

vader: Je hebt je vlug aangepast!

buurvrouw: Hij kijkt maar aldoor deze kant op.

vader: Je hebt ons al afgeschreven, nietwaar?

Bob: Ik zeg: "Goeiemorgen, buurman!"

vader: Hij antwoordt niet! Misschien is ie ook doof en stom.

buurvrouw: Hij... hij kijkt aldoor hierheen! Jullie moeten weg!

moeder: Weg? Waarom?

vader: Waarheen?

buurvrouw: Jullie moeten weg. Hij wil niet dat jullie hier zijn.

moeder: Wees niet hard, buurvrouw... Kijk, het kleintje is net ingeslapen.

buurvrouw: Weg! Ga onmiddellijk weg!

vader: Kom, we gaan naar een ander huis.

moeder: Kom mee, kinderen.

vader: Bob, Elsie.

Bob: Ja.

vader: Bill. Katie. Fred! (ze verlaten het huis)

buurvrouw: Nu kijkt ie niet meer hierheen. Ik weet zeker dat ie niet blind is. Hij kan beter zien dan wij allemaal...

vader: Kom, we bellen hier aan. De burgemeester was altijd onze vriend. Hij moet ons een andere woning geven.

(belt aan)

burgemeester: (opent de deur) Wat willen jullie?

vader: Dat weet u, burgemeester. We moesten ons huis verlaten.

burgemeester: Loop maar door. Jullie horen niet meer bij ons.

moeder: Och...

vader: Maar...

burgemeester: Niets te maren. Jullie hebben geen huis meer in Freetown. En jullie zijn dieven.

moeder: Dieven??

burgemeester: Draagt Elsie haar pop niet op de arm?

moeder: De pop? Mijn God, Elsie, heb jij de pop meegenomen? Waarom heb je dat gedaan?

Elsie: Omdat ik van haar hou!

vader: We moeten 'r terugbrengen

burgemeester: Te laat! Je hebt jezelf in het ongelijk gesteld en we zijn allemaal blij dat je dat gedaan hebt. Ik ben jullie vriend, ik geef jullie de raad: ga weg voor jullie worden aangehouden. Geen woord meer! (slaat de deur dicht)

vader: Kom, we moet verder.

Elsie: Mag ik m'n pop meenemen?

moeder: Neem maar mee, kindje.

vader: Dat mogen we niet!

moeder: Omdat ze van haar houdt.

vader: Nou, goed. Omdat ze van haar houdt.

moeder: Waarheen?

vader: Misschien neemt een ander ons op.

moeder: Niemand neemt ons op.

vader: Hallo, buurman.

stem: Naar de duivel! Ik ben je buurman niet. Pak je weg, vreemd gespuis!

vader: Zijn we hier soms niet allemaal geboren?

stem: Weg! Weg! Denken jullie dat wij onze vingers willen verbranden... voor jullie plezier?

vader: Kom.

moeder: We hoeven 't aan niemand meer te vragen. Ze staan allemaal achter hun gordijnen en kijken ons na. Niemand roept ons naar binnen. Ze zijn allemaal opgelucht als we weggaan.

vader: Ze zijn allemaal bang. Je mag het ze niet kwalijk nemen.

moeder: Nee, ze zijn even armzalig als wij.

vader: Wij hebben onze kinderen.

moeder: En Elsie haar pop.

Elsie: Ja, m'n pop...

vader: Hier zijn nu geen huizen meer. God zij dank, we staan in het vrije veld. 't Is helemaal licht.

moeder: En waar gaan we heen?

vader: Ja, waarheen?

*

Er staan wegwijzers langs alle wegen,
de loop van de rivieren is gemakkelijk te zien,
uitzichtstorens prijken op hoge punten,

op alle landkaarten zijn de zeeën lichtblauw
en de bossen donkergroen...
het is niet moeilijk zich te oriënteren op aarde.

Maar jij... al loop je naast me,
ach, hoe verborgen blijft me 't landschap van je hart!
Terwijl ik rondtast in mist wordt ik bekropen
door angst voor het kreupelhout, voor de verborgen afgrond...
Ik weet het. Je wilt niet dat iemand je gedachten doorkruist,
de echo van je woorden voert me in een doolhof...
doelloos zijn de straten, dit land kent geen uitweg,
uitgewist is de grens.

Elke eeuw moeten we weer andere dingen verbergen,
dit terrein is dichtgegroeid
voor het nieuwsgierige oog van de liefde,
toegedekt door eenzaamheid,
dat woekerende loof.

*

DE VIERDE DROOM

Op 29 december 1947 lag de landkaartentekenaar Ivan Ivanovitsj Boleslavski ziek te bed in zijn woning te Moskou. Hij had griep met hoge koorts en sliep reeds twee dagen lang met korte onderbrekingen. Hij droomde veel, meestal over landen die hij nooit gezien had, Het is natuurlijk mogelijk dat hij ze ooit nog eens zal zien tijdens de jaren die hem nog resten.

Anton: Met onze dragers hebben we 't goed getroffen, vind je niet?

Wassilij: Vijfentwintig kilo zonder morren!

Anton: Door 't oerwoud, acht tot tien uur.

Wassilij: Ja. Trouw en niet duur.

Anton: Maar de kok, Wassilij, hoe raken we die kok toch kwijt?

Wassilij: Ja, die kok zou me niet storen, als ik maar die grijns van z'n gezicht kon schieten...

kok: Het eten is klaar.

Anton: Blikjesvlees.

Wassilij: En dat? Verse groenten?

kok: Groeit hier overal. Zeer goed.

Anton: Het lijkt op porei.

Wassilij: Ja, en smaakt naar paddestoelen.

Anton: Ja, maar goed.

kok: Zeer goed.

Wassilij: Waar heb je leren koken, Congo?

kok: Nooit geleerd. Alles lijkt op porei en smaakt naar paddestoelen.

Wassilij: Huh. Ziet er lief uit! (trommels in de verte)

Anton: Trommels? Alweer?

kok: Omdat u nu eet, blanke heren.

Anton: Omdat we nu eten... Hoor je dat, Wassilij? Ze trommelen elke knipoog verder.

Wassilij: Mm, de eerste dagen lijken wel interessant. Dat verandert wel.

Anton: Dat hoop ik, maar waarom hurken ze allemaal om ons heen? En jullie, hebben jullie gegeten?

kok: Reeds gegeten, allemaal.

Wassilij: Porei? Paddestoelen?

kok: (lacht fijntjes)

Anton: 'k Ben liever niet interessant. Drieëntwintig dragers, een opzichter, een kok... Dat zijn vijftig ogen om ons aan te staren. Hé, jullie!

kok: Nog groenten?

Wassilij: Genoeg! Goed en voedzaam.

Anton: En elk hapje wordt verder getrommeld. Dat kruidt!

Wassilij: Ha, dan was azijn me nog liever. Maar kom, we gaan in de tent zitten.

Anton: Ja. Pijp roken. Een die aan het volgende dorp niet gemeld wordt... (in de tent) Tenten zetten, tenten afbreken. Is dat wel de moeite waard voor de duur van een pijp?

Wassilij: Ha, ja, tijd moeten we hebben, zo lang als een veldbed... En waarom zouden we geen tijd hebben? Waarom blijven we niet hier waar we in slaap getrommeld worden onder een tentzeil dat je gemakkelijk zou kunnen dichtnaaien? Waar we... waar we... we...

Anton: Wat?

Wassilij: Ik ben vergeten wat ik zeggen wou...

Anton: (lacht)

Wassilij: Ja, wat doen we hier eigenlijk, Anton? Wa... waar willen wij heen?

Anton: Ben je dat ook vergeten?

Wassilij: Ik ben het volkomen vergeten.

Anton: Da's toch zeker een grapje, niet?

Wassilij: Nee, ik vraag het je, Anton, omdat ik niet meer weet waarom we hier zijn.

Anton: Jij weet niet... waarom we hier zijn??

Wassilij: Nee! Ja, da's geen reden om je op te winden, het is eh... het is alleen de hitte, een geheugenstoornis... Ja, (lachje) het is eerder om te lachen.

Anton: Maar ook om niet te lachen.

Wassilij: Een klein gaatje in de hersenen... Gaat wel over. Maar zou je me niet een klein beetje kunnen helpen?

Anton: Graag.

Wassilij: Nou, zeg jij me dan... waar wij naartoe wilden.

Anton: Waar we... naartoe wilden?

Wassilij: Ja, waar vandaan, waarheen, waarom?

Anton: Daarnet wist ik het nog...

Wassilij: Daarnet wist je 't nog?

Anton: Ja!

Wassilij: En nou weet je niet meer? Jij evenmin?

Anton: Je vergeetachigheid is aanstekelijk.

Wassilij: Ja, het ligt... het ligt aan de hitte die voor ons allebei even erg is, hè.

Anton: Ja. Dezelfde hitte, dezelfde tent, dezelfde tabak...

Wassilij: En hetzelfde geheugen. Ja, zeg, nou ja, nou geen zorg hoor, dat komt wel terug. Wat denk jij?

Anton: Iets weten we nog: tent - trommel - oerwoud.

Wassilij: Ja, dat helpt ons verder... Het komt enkel op logische conclusies aan.

Anton: Een ontdekkingsstocht blijktbaar.

Wassilij: Ja, een ontdekkingsstocht. Waar vandaan, waarheen, waarom?

Anton: Die vragen staan vast.

Wassilij: Ja... Dat is geruststellend, dat is in ieder geval Afrika.

Anton: En aangezien nu alle ontdekkingsstochten hetzelfde doel hebben...

Wassilij: Alle? Ben je daar wel zeker van?

Anton: Alle ontdekkingsstochten zoeken het geluk.

Wassilij: Dat betwijfel ik. In ieder geval is dit geen logische conclusie.

Anton: Er is geen ander doel. Denk na!

Wassilij: Ja, ik had eerder aan meteorologie gedacht.

Anton: Dat heeft al lang afgedaan.

Wassilij: O ja?

Anton: Dat blijkt uit de tent - trommel - oerwoud.

Wassilij: Geluk... Maar in welke gedaante?

Anton: Dat proberen we juist uit te zoeken met onze ontdekkingsstocht!

Wassilij: Waarom juist hier?

Anton: Ja, waarom niet?

Wassilij: Nee, nee! Ik geloof er niets van!

Anton: Laten we niet gaan bekvechten. We hebben toch dagboeken, aantekeningen... We hebben geen geheugen nodig! Zwart op wit.

Wassilij: Je zult zien dat ik gelijk heb.

Anton: Een waterdichte brieven tas in het derde pak.

Wassilij: 's Goed dat je dat nog weet...

Anton: Laten we 't onmiddellijk nakijken. (ze gaan naar buiten)

Wassilij: Congo!... Congo, ben jij alleen? Waar zijn de anderen?

kok: Allen weg.

Anton: Weg ? Wat moet dat betekenen?

kok: Weg. Verdwenen. Left. Parti.

Wassilij: En onze bagage?

kok: Ook weg.

Wassilij: De waterdichte brieven tas in het derde pak?

kok: Left. Parti.

Anton: Gestolen? We stellen jou verantwoordelijk, Congo.

Wassilij: En hoe stellen we 'm verantwoordelijk?

Anton: Onze instrumenten! Onze levensmiddelen! We moeten ze achterna!

Wassilij: Ja, zonder wapens hebben we maar weinig hoop. Ach... (geeuwt) Ja, ah, we blijven hier, da's nog het beste. We hebben nog de tent en twee veldbedden.

Anton: En het oerwoud en de trommels.

Wassilij: Ja, en wat dan nog? Op de logische gevolgtrekkingen komt het aan.

Anton: En jij, Congo? Waarom ben jij gebleven?

kok: De afwas, blanke heren.

Anton: Jij vind het zeker wel leuk, hè, schurk?

kok: Plicht! Devoir! Duty! De tamtam beveelt alles!

Wassilij: De tamtam? Luister, Congo. Jij bent geen schurk, je bent een eerlijk trouw mens, jij bent een vriend.

kok: Kan niet blijven!

Wassilij: Je zult ons alles vertellen, vriend Congo, nietwaar? Wat trommelen ze nu?

kok: Dat ik moet gaan.

Wassilij: Maar ze verbieden je niet ons alles te vertellen?

kok: Nee. Herinner u het eten.

Anton: Blikjesvlees en groenten.

kok: 't Was de porei.

Anton: Die smaakte lekker.

kok: Een wortel. Groeit hier overal. Wie ervan eet, verliest geheugen.

Wassilij: Hè? Ik herinner me de smaak heel goed.

kok: Net paddestoelen. U zult dat vergeten.

Wassilij: Ja, verder. Een middel d'r tegen?

kok: Ken ik niet.

Wassilij: Wat zijn jullie met ons van plan?

kok: Niets... Dat komt vanzelf.

Wassilij: Komt vanzelf? Nou alsjeblieft, wat duidelijker.

kok: Blijft u leven, dan is 't goed. Indien niet, ook goed.

Wassilij: Ah, da's heel vriendelijk.

kok: Vaarwel, blanke heren.

Wassilij: Trouw en niet duur. Vooral trouw. (lacht)

Anton: En vroeg ik je niet hoe wij die kok weer kwijt konden raken? Wat besluit je daaruit?

Wassilij: Nou, heel logisch: dat het niet moeilijk was om 'm kwijt te raken.

Anton: Dat we het ons zeer goed herinneren. We hebben ons geheugen niet verloren.

Wassilij: Zie je wel, het is nog niet half zo erg, maar... Zeg, hoe heet je ook weer?

Anton: Heten?

Wassilij: Ja, hoe heet je?

Anton: Weet ik niet.

Wassilij: Ja, ik zal jou één noemen en mezelf twee.

Anton: Ja ja, dat kan.

Wassilij: Maar ik voel me zo lekker zalig, leeg, zonder enige zwaarte.

Anton: Klaar voor elk leven. Je hebt enkel te kiezen en de geboorte begint.

Wassilij: Heerlijk. Een ontdekkingsstocht die succes kent.

Anton: Waar zijn we?

Wassilij: Nou, waar zouden we zijn? Waar we altijd waren.

Anton: Waren we vroeger niet ergens anders?

Wassilij: Onzin. We waren altijd hier, dit is ons huis.

Anton: Waar? Huis? Heet dit dan niet "tent"?

Wassilij: Hoort bij Afrika en is waterdicht. Allemaal woorden die hun betekenis verliezen. Eindelijk...

Anton: Maar dit is ons huis niet. We moeten weg.

Wassilij: We blijven. Vandaag, morgen, over-, overmorgen. Het geluk is hier!

Anton: Nee! 't Is ergens anders! Ik ga het zoeken!

Wassilij: Jij nar.

Anton: Vaarwel!

Wassilij: Ja, ik kan je niet tegenhouden.

Anton: Hier, door het struikgewas...

Wassilij: Ja, altijd rechtdoor, tussen porei en vrije wil, daar ligt het wel ergens, het koekoeksei. Nar! Ellendige nar! (geeuwt en rekt zich uit) Slapen... Slapen is het geluk... Geluk!... Maar... iets ontbreekt er nog... iets was vroeger toch anders... (trommelgeluid begint) Ja... Dat is het... Nu ontbreekt me niets meer...

*

De Grieken geloofden dat de zon, op haar reis langs de hemel,
zich schurkt aan haar baan en daardoor een toon voortbrengt
die zonder ophouden eeuwig hetzelfde klinkt.

Die toon heette voor ons oor niet waarneembaar.

Hoeveel van zulke onhoorbare klanken zouden er niet bestaan om ons heen?

Maar vroeg of laat zullen we ze horen...

Dan zullen ze ons oor met ontzetting vervullen...

*

DE VIJFDE DROOM

Mevrouw L. Harrison, Richmond Avenue, New York, droomde hem op 31 augustus 1950 toen ze op een namiddag bij het verstellen van een rok in slaap gedoezeld was.

dochter: Dit is de woonkamer. Hier is het 't mooist.

moeder: Wat een heerlijk uitzicht! Ha, de rivier met die stoomboten, het park aan de overkant, de wolkenkrabbers... Goh, wat is dat prachtig.

dochter: Ik ben zo blij mama, dat je op bezoek gekomen bent.

moeder: 'k Wou eindelijk jullie flat 'ns zien. Een beetje geluk hebben om jullie geluk... Dat maakt mij weer jong, zo jong als toen, toen het mijn wittebroodsweken waren.

dochter: Mijn lieve mama...

moeder: Kind, wat heb jij een geluk! Bill, met zo'n goeie betrekking, is het niet?

dochter: Ja. Bill verdient goed z'n brood.

moeder: En hij verwent je. Nou, dat zie je zo. Een gemoedelijk zithoekje, een platenspeler... Zeg, speel jij nog wel 'ns piano?

dochter: Och mama, ik eh... ik moet bekennen dat ik verschrikkelijk lui ben geworden sinds wij TV hebben en... en een radio en een platenspeler.

moeder: Mm, dat geeft niks, een groot virtuoze was je toch nooit geworden. Maar je speelde "Oh, what a beautiful morning" heel aardig... Zeg, wanneer komt Bill thuis van kantoor?

dochter: Ongeveer vijf uur.

moeder: O, dan hebben we nog de tijd. (zucht) 'k Ga hier een beetje zitten... Ach, ach, wat is het heerlijk bij jou. Dat tafelkleed is heel bijzonder!

dochter: Bill heeft het laatst voor me meegebracht.

moeder: Laatst? Bij welke gelegenheid?

dochter: O, hoho, zomaar, om mij een plezier te doen.

moeder: Mm, je hebt een goeie man... Wees 'ns stil!

dochter: Wat is er?

moeder: Wat is dat voor een geluid?

dochter: O... o, dat is niets. Dat eh... dat is de lift.

moeder: Oh...

dochter: Heb je honger, mama? Of wil je iets drinken?

moeder: Nee, kind, nee, blijf hier. Ik heb in de trein gegeten. Kom een beetje bij me zitten.

dochter: Nou, zal ik de radio aanzetten?

moeder: Niets zul je. Je laten bekijken, dat zul je. Ja, je ziet er goed uit. 't Is aan je te zien dat je gelukkig bent.

dochter: (zucht) Och mama...

moeder: Hè? Wat is dat? Tranen?

dochter: (zucht) Alleen omdat ik blij ben.

moeder: Lucy... m'n klein meisje...

dochter: (snift) 't Is al voorbij.

moeder: Jullie lift suist de hele tijd maar door!

dochter: Ja, het is... het is een heel groot gebouw met... met veel flats.

moeder: 't Is toch werkelijk een eigenaardige lift.

dochter: Eigenaardig? Waarom?

moeder: Ik bedoel, eh... dat geluid is eigenaardig.

dochter: Ja, ik eh... ik zet de radio aan. Die lift schijnt je bepaald zenuwachtig te maken. (schakelt hen aan) Zo. En nou ga ik een beetje thee zetten.

moeder: Ach...

dochter: Niet tegenpruttelen, mama, ik moet in ieder geval in de keuken, eten klaarmaken voor Bill.

moeder: Nou, als het dan perse moet... (neuriet mee met muziek) Hoho... Zeg Lucy... Lucy, hoor je 't?

dochter: Wat, mama?

moeder: "Oh what a beautiful morning".

dochter: Ha, je lievelingsmelodie...

moeder: (neuriet mee met muziek) Huh, wat is dat? Je hoort de lift zelfs terwijl de radio speelt... Ik... ik moet 'ns gaan kijken.

dochter: Wat is er, mama?

moeder: Ik wil zien wat er met die lift aan de hand is.

dochter: Laat dat toch, mama.

moeder: Die lift gaat helemaal niet. Die staat stil en toch houdt dat het geluid niet op.

dochter: Dan... komt dat geluid ergens anders vandaan. Huh, maak u niet zenuwachtig.

moeder: 't Is toch eigenaardig!

dochter: Ach kom, kom, mama, ga naar de zitkamer en... en luister naar de muziek.

moeder: Je heb gelijk. 't Is onverstandig alles te horen.

omroeper: "O what a beautiful morning". Dit was het einde van ons grammofoonplatenconcert. Nu volgt een causerie.

moeder: Een causerie... Kunnen jullie niks beters bedenken?

omroeper: De juiste tijd: bij de gongslag is het precies 17 uur. (gong) Nu spreekt Prof. Wilkinson over het onderwerp "De termieten".

professor: Geachte luisteraars. Waar termieten zijn, is het leven niet aangenaam. Gedreven door een onverzadigbare honger knagen deze insecten letterlijk alles stuk, en de mens staat er machteloos tegenover. Hun knaagmethode is hoogst onaangenaam. Men ontdekt hun vernielende bezigheid eerst als het te laat is. De termieten hebben de gewoonte alles van binnen uit te hollen en een buitenwand zo dun als een velletje te laten staan, dat dan wel op een goede dag tot stof verpulvert. Het kan gebeuren dat iemand zich 's avonds in zijn huis te slapen legt en 's morgens in de open lucht wakker wordt, omdat zijn huis 's nachts tot stof verviel.

moeder: (lacht) Hoor je dat, Lucy? (lacht) De termieten vreten het huis op (lachje) en je wordt wakker onder de blote hemel. (lacht)

dochter: Zet het af mama! (schakelt uit)

moeder: Nou... dat was toch interessant!

dochter: Nee nee!

moeder: Wat heb je, Lucy? Je bent helemaal bleek.

dochter: O, niets.

moeder: Lucy, jij hebt daarstraks niet van geluk gehuild.

dochter: Onzin, mama.

moeder: Dat zijn termieten wat we horen!

dochter: Termieten vreten toch geen beton!

moeder: Je wilt het niet toegeven Lucy, kindje, maar ik heb gelijk, nietwaar?

dochter: (zucht) Ja, mama...

moeder: Ik begrijp jullie niet. Waarom verhuizen jullie niet?

dochter: Het heeft geen zin.

moeder: Maar Lucy!

dochter: Ze zijn overal.

moeder: Hoe bedoel je?

dochter: Weet je dan niet, mama, dat datzelfde geluid overal te horen is: in New York, in Californië, in New Mexico, in Canada!

moeder: Nou, in Albanville zijn geen termieten, reken maar. Mijn huis is veilig.

dochter: Reken maar, in jouw huis knagen ze even hard als hier.

moeder: Dat zou toch iemand gemerkt moeten hebben! Wat een onzin!

dochter: Als je 't één keer gehoord hebt, mama, hoor je 't overal: In de huizen, in de ondergrondse, in de bomen, in het graan. Ik geloof dat ze ook onder de grond knagen. De bodem, mama, waarop wij lopen, is nog maar een dunne huid. Alles heeft nog maar een dunne huid, en die is van binnen hol...

moeder: Nee! Nee, zo erg kan het nog niet zijn, Nee, dat verbeeld je je maar, Lucy.

dochter: Een flinke schok en alles stort in. Het heeft al lang niet meer geonweerd.

moeder: En jij denkt dat een onweer...

dochter: Ja!

moeder: Ah... Ik eh... heb het al de hele dag zo drukkend gevonden, eh... eh... eh, zet dat raam open, Lucy.

dochter: Ja, mama. (gaat het raam openen)

moeder: Nee... buiten is het niet drukkend. Ah, frisse lucht, godzijdank. Nou kunnen we weer logisch denken. Dus, Lucy, het is duidelijk dat jullie hier niet kunnen blijven. Jullie gaan mee naar Albanville en dan zullen we verder zien. Zo gauw Bill thuis komt zal ik het met hem overleggen. Waarom... waarom is ie er nog niet? 't Is al lang vijf uur!

dochter: Misschien is het nog geen vijf uur.

moeder: Ik zet de radio aan. Ik wil de juiste tijd weten. (schakelt hem aan) Waar de juiste tijd is, is ook orde, en waar orde heerst, is geen plaats voor geheimen.

professor: Een spreekwoord in Centraal Afrika zegt...

dochter: Hij heeft het nog altijd over die termieten...

professor: De termiet knaagt de wereld stuk, de wereld van God, maar ze knaagt God niet stuk.

moeder: Is... is dat het einde?

dochter: Waarschijnlijk...

omroeper: U hoorde een causerie van Prof. Wilkinson. Wij geven u nu de juiste tijd: bij de gongslag is het 17 uur 30. (gong)

moeder: Half zes! Waar blijft Bill?

dochter: Misschien geeft een andere zender een beetje muziek. (stemt af)

moeder: Goh... als ik... als ik wist dat ie nog lang wegbleef, dan zou ik een beetje gaan liggen... Ik ben opeens verschrikkelijk moe.

dochter: Natuurlijk, mama. Ga een beetje op de divan liggen.

moeder: Die lange reis, en nu die opwinding..., huh... ik voel me zo raar...

dochter: Ja... slaap een beetje, ik maak het eten verder klaar.

moeder: Ach... die muziek is goed, ze maakt me echt slaperig. Zo hoor ik dat verschrikkelijke geluid ook minder.

(huisbel)

dochter: (gaat de deur openen) Bill?

Bill: Dag... Lucy...

dochter: Wat is er? Waarom kom je niet binnen?

Bill: Ga naar de keuken, Lucy.

dochter: Hè? Geen kus, Bill?

Bill: Nee, vandaag geen kus. Raak me niet aan. Ik ben dronken. Laat me door, maar raak me niet aan.

dochter: Je bent helemaal niet dronken, Bill. Wat is er toch met je? Alles is al zo verschrikkelijk...

Bill: Ik kom binnen... (deur dicht)

dochter: Mama is hier op bezoek.

Bill: Waar... is ze?

dochter: Hier. (opent de deur) Hier, in de kamer. Ze slaapt, ze is moe van de reis. Heb je honger?

Bill: Nee...

dochter: Het eten is zo klaar, het is kalfslever.

Bill: Ik eet niet.

dochter: O, het is je lievelingsgerecht!

Bill: Ik heb geen honger... Mama lijkt wel heel vast te slapen.

dochter: Ik maak het eten klaar en dan wekken we haar.

Bill: Laat dat eten nou maar, blijf even hier.

dochter: Ja?

Bill: Wat ben je mooi... Lucy.... Goeie hemel, wat hou ik van jou.

dochter: Bill!

Bill: Nee! Blijf daar, raak me niet aan... Ach Lucy, je bent zo mooi dat... dat ik wel kan huilen. Misschien ben je niet eens zo bijzonder mooi, maar ik heb alles aan je lief... Ik zal je nooit meer kussen, Lucy...

dochter: Bill!

Bill: Blijf zitten... Zeg 'ns, is mama zo ineens moe geworden? Ik bedoel: was het haar daarvoor niet aan te zien dat ze moe was?

dochter: Ze... ze zei opeens dat ze wou gaan liggen, ik moest 'r wakker maken zo gauw jij daar was. Ik zal het nu doen...

Bill: Je krijgt haar niet meer wakker. Ze is dood.

dochter: Bill! Wat zeg je?

Bill: Blijf zitten, raak haar niet aan. Kom, wees verstandig, ik heb niet veel tijd meer om te praten. Ik ben namelijk ook verdomde moe... Er komt onweer.

dochter: Ik wil hier weg, Bill, ik wil weg!

Bill: Waarheen dan? Zet die radio af. (klik) Hoor je 't?

dochter: Ik hoor het. Ik wil weg, Bill...

Bill: Och, blijf! Blijf, Lucy. Laat me niet alleen sterven.

dochter: Wij willen niet sterven, wij willen leven.

Bill: Ik zal sterven, net als mama.

dochter: Nee!

Bill: Zij is enkel nog een dunne huid. Als je haar aanraakt, valt ze uiteen.

dochter: Maar jij, jij toch niet!

Bill: Ik ook. Ik merkte het onderweg. Ik keek juist op mijn horloge, het was vijf uur. Toen merkte ik het... Nu... knagen ze aan mijn hart. Het doet geen pijn. Maar ik ben... helemaal... uitgehold. Als je me aanraakt, val ik uit elkaar.

dochter: (snikt) Bill...

Bill: Nee, nee, raak me niet aan. Ik... ben oneindig moe... Het was heerlijk met jou. Het was heerlijk om met jou te leven.

dochter: Bill...

Bill: Ja... het onweer nadert... Het huis zal instorten... onder de donderslag.

dochter: Maar jij... jij toch niet?

Bill: Ik ook. Ik... en mama ook. Ach, Lucy... Goeienacht liefste, goeienacht liefste liefste liefste liefste Lucy.
(donderslag - Lucy schrikt heftig)

*

Wordt wakker. Al uw dromen zijn slecht!

Blijf wakker. Zie, het ondraaglijke nadert.

Het komt ook tot u, al woont u nog ver van het onheilsgebied waar het bloed wordt vergoten,

Ook tot u die doezelt in de middag,

of liever niet wordt gestoord.

Vandaag komt het, of morgen, reken daarop.

“O, die heerlijke slaap

op dit roodgebloemde kussen,

Kerstgeschenk van Anita... Drie weken lang heeft ze hieraan geborduurd.

Oh, die heerlijke slaap...

het wildbraad was stevig, de compote delicaat.

Bij het indommelen denk je aan het journaal van de avond:

Paaslammeren, een film over lente's ontwaken, en in Baden Baden werd een speelbank geopend,

met twee lengten heeft Cambridge op Oxford gewonnen...

dat is heel aardig nieuws.

O, dit bloemzachte kussen, dit eersteklas dons!

Vergeet op het kussen de angst van de wereld,

dit kleine bericht: de wegens abortus aangeklaagde zei tot haar décharge

“Die vrouw die al moeder van zeven kinderen was, had een zuigeling bij zich.

En daarvoor had ze geen luiers en die was gewikkeld in krantenpapier.”

Goed, dat gaat het gerecht aan, dat is onze zaak niet.

Wie kan dat verhelpen? De een ligt iets harder gebed dan de ander,

en wat ons boven het hoofd hangt, moet ons kleinkind maar klaren.

Ach, kijk 'ns, u slaapt al. Word wakker, mijn vriend!

De stroom dringt de wering al binnen,
en de wachtpost is gewaarschuwd.

Nee, ga niet slapen! De veroveraars van de wereld zijn druk met u bezig!

Wantrouw hun macht die ze, naar hun zeggen, verwerven voor u!

Hoed u ervoor dat uw harten niet leeg zijn,
op de leegte van uw harten zijn hun plannen gebouwd!

Doe wat nutteloos heet,
zing het ongewenste lied!

Wees moeilijk! Wees zand, geen olie in het drijfwerk van de wereld!

script gemaakt door Marc Van Cauwenberghe, aangevuld en bijgewerkt door Herman Van Cauwenberghe en Ton Witman (3/2007)

Dit script is het werk van een hoorspelliëfhebber die geen enkel financieel gewin op het oog heeft. Deze tekst mag alleen gebruikt worden om te lezen bij beluistering van het hoorspel. Wie vindt dat hiermee iemands rechten worden geschonden, neemt contact op met Herman Van Cauwenberghe, die er meteen zal mee ophouden het script aan eventuele belangstellenden door te geven.

Träume werd op 19/04/1951 door de Nordwestdeutsche Rundfunk uitgezonden.

De eerste uitzending van Günter Eichs hoorspel begon om 20:50 uur, iets later dan gewoonlijk, "daar men de kinderen al in bed wilde hebben". Een "moorddadige aangelegenheid" zou het volgens het voorbericht in "Der Spiegel" worden, en inderdaad scheen het dat voor velen te zijn; de Nordwestdeutsche Rundfunk in Hamburg kreeg woedende telefoontjes en bezwaarbrieven: "We hebben zo-even uw luisterspel gehoord, van die Eich. Kan men die man niet opsluiten?" - Vijf scènes geven vijf nachtmerries weer. Ze spelen zich telkens af in één der vijf continenten, en ervoor wordt telkens in de nuchtere taal van een nieuwsbericht over een of andere argeloze mens gesproken die de daarna volgende nachtmerrie beleeft. ("Vermoedelijk worden

de aangename dromen op deze wereld door schurken gedroomd.") Verder staan aan het begin en het einde van het hoorspel en tussen de scènes gedichten van een vermanende, zelfs bezwerende aard.

Droom 1: (1-2 augustus 1948, slotenmakersbaas Wilhelm Schulz, Westfalen)

Een familie bestaande uit oerouden, ouden en kinderen rijdt, blijkbaar al decennia lang, in een donkere goederenwagon door de wereld 'die niet bestaat', daar hij uit de herinnering van de opgesloten reeds lang weggestorven is.

Droom 2: (3 november 1950, ambtenaar van financiën Bayar uit Smirna)

De ambtenaar van financiën Bayar uit Smirna wil 's nachts in een hotel in Ankara door herhaald op de belknop te drukken het kamermeisje roepen en ervaart uiteindelijk, dat hij door zijn gebel telkens een valbijl in werking heeft gesteld en scherprechter is geworden.

Droom 3: (27 april 1950, automonteur Lewis Stone, Freetown, Queensland, Australië)

In een Australische nederzetting wachten de inwoners in doodsangst op 'de vijand'. Het huis, waarin hij zich vestigt, wordt door hem met de hele inhoud in bezit genomen.

Droom 4: (29 december 1947, landkaartentekenaar Iwan Iwanowitsch Borislowski, Moskou)

Twee onderzoekers in het Afrikaanse oerwoud verliezen na een heerlijk maal hun geheugen en spraakvermogen.

Droom 5: (31 augustus 1950, Lucy Harrison, Richmond Avenue, New York)

Termieten knagen in onverzadigbare vraatzucht aan alles, ze hollen elk ding en elk lichaam ongemerkt van binnen uit. Dat overkomt drie mensen in hun wolkenkrabberwoning in New York.